

DEMOKRASİ VE SPOR EĞİTİMİ

Mehmet ATEŞ

Buca Eğitim Fak.

Beden Eğitimi ve Spor Bölümü Öğretim Görevlisi MANİSA

Okullarımızda spor eğitiminin günümüzde hala bir disiplin aracı olduğunu kabul ettiğimiz, ders programlarından ve uygulamalardan anlaşılmaktadır. Bir yandan da okul spor eğitimini "Genel eğitiminin tamamlayıcısı, ayrılmaz bir parçası, beden eğitilmesinin yanında, kişiliğin gelişimi, öğrencilerin gelişim özellikleri gözönünde tutularak birey ve toplum yönünden sağlıklı, mutlu, iyi ahlaklı, dengeli bir kişilik sahibi, demokratik hayatın gerektirdiği davranışları kazanmış bireyler olarak yetişmeleri için en önemli araç saymışız."

Okullarda spor eğitimi dersi ve çalışma programlarında disiplin ve düzen unsurunun hangi vasıtalarla sağlanmaya çalışıldığını ve temellerini nereden aldığını, bir yaşam ve yönetim biçimi olan demokrasiyle ne derece bağdaştığını, Milli Eğitimimizin amaçladığı, çağdaş insanı yetiştirme ideallerine ne derece hizmet ettiğini, irdeleyip açıklamaya çalışacağım.

Okullarımızda geleneksel olarak okuttuğumuz Beden Eğitimi ve Spor dersleri, oyun-spor-cimnastik alt başlıklarını içermektedir. Çocuğun eğitiminde bedenini araç olarak kullanılması görüşüne dayanır.

Pozitif bilimler ve bilimsel düşünmeyi çocuğa öğretirken fizik öğretmeni bir takım fizik formüllerini ve laboratuvar malzemelerini nasıl araç olarak kullanıyorsa, beden eğitim derslerinde de çocuğun eğitiminde beden araç olarak kullanılmaktadır. Aslında bedensel hareketlerin öğrenilmesi çok önemli değil, önemli olan asıl eğitimidir görüşüne dayanmaktadır.

Beden Eğitimi ve Spor eğitiminde amaç böyle belirlenince çocuğun derslerde bedensel beceriler kazanması motorik yeteneklerinin geliştirilmesinde kullanılacak hareketlerin öğretilmesi, spordaki yarışma, rekabet ve performans değerleri ikinci plana itilip, sağlık ve eğitim amacını öne alan cimnastik adı altında bedensel etkinlikler, beden eğitimi derslerinin işlemini oluşturmuş, spor ders dışı etkinliklere kaymıştır.

Alman Ludvig Frederik Jean (Yan)'ın Pan Cermenik Turnen akımında etkisinde kalarak askeri ve otoriter, talime dayalı bir disiplin anlayışıyla birleşen okul beden eğitimi derslerimiz içerik olarak düzen temrinleriyle başlayan, cimnastik ya da kültür fizik denilen bedensel etkinliklerle devam eden, sonunda iki-üç dakika eğitsel oyunlarla biten disipline olmuş bir derse dönüşmüştür.

Turnen akımı; Alman Gençliğinin yetişmesinde ulusal sınırların korunması, savunulması, ulusal birliğin sağlanması, ulusal onurun

yüceltilmesi için cimnastik programları milliyetçi, militarist, otoriter, hiyerarşik, askeri ve politik içerikle doldurulup, talime dayalı bir uygulamayla sporun yurt savunulmasında kullanılma esasına dayanmaktaydı. Bu akımın izlerini yakın zamana kadar cimnastik uygulamalarında, ulusal bayramlarımızdaki tören geçitlerinde hep birlikte yaşadık.

Okul bahçesine dağılmış öğrenciler ortada komut veren beden eğitimi öğretmeni bir dediğinde hep birlikte kolları yana açan, iki dediğinde kapayan, üç dediğinde yere çömelerek cimnastik yapan öğrenciler.

Ulusal bayramlarımızda, tören geçitinde protokolün önünden geçerken uygun adım yürüyüşlerle ip gibi sıralı, başları dik, gözler bir noktaya dikili, ciddi bir görünüşle sanki tebessüm, gülümseme, neşe içinde tribünlerdekilere el sallayarak geçmeleri yasaklanmış yürüyen gençlerimiz.

İlköğretim okulları, orta dereceli okullar, lise ve dengi okullarda beden eğitimi programlarında düzen temrinlerinin hiçbir sportif değeri olmadığı halde üstelik askeri talim içeriği taşıdığı halde, yetkililer beden eğitimi öğretmenlerimizden bu çalışmalarını yapmalarını program gereği gibi istemektedirler.

Söz konusu programlarda derse nasıl başlanacağı da verilmiştir. "Öğrenciler düzgün bir şekilde başlarında sınıf spor kolu başkanı olduğu halde tek sıralı safta toplanır. Sınıf başkanı sınıfı sağdan saydırarak mevcudu belirler. Öğretmen geldiğinde sınıfa hazırol, dikkat, sağa yada sola bak diye komut vererek sınıfı öğretmenin geldiği yöne hazırlar. Koşarak öğretmene üç adım kala esas duruşa geçerek öğretmenin sınıf kişiyile derse hazırdır diyerek sınıfı öğretmene taktim eder."

Ülkemizde uygulamalar aynen böyledir. Görüldüğü gibi bir komutanın askeri birliğe geldiğinde birlik komutanı tarafından karşılanması ile hiçbir ayrı tarafı yoktur.

Düzen temrinleri adı altında verilen esaslarda bir askeri birliğin talimnamesi ile benzeşmektedir.

Beden eğitimi ve spor derslerinde bu tür uygulamalar beden eğitimi öğretmenini otoriteyi temsil eden bir lider, öğretmen-öğrenci ilişkisi otoriteyi çağırıştıran bir yönetim, derslerin işleniş şekli de askeri talimi çağırıştırmaktadır. Bu durum okullarda beden Eğitimi ve Spor derslerinin bir disiplin aracı, Beden Eğitimi öğretmenlerinde disiplinden sorumlu bir güvenlik görevlisi imajını vermektedir. Böyle bir uygulama ve anlayışı, Milli Eğitimimizin amaçladığı çağdaş insan ve toplum yetiştirme idealiyle

bağdaştırmak olanaksızdır. Kaldığı endüstri toplumu ve demokrasi ile ters düştüğünü demokrasi ve endüstri toplumunu açarak ifade etmek istiyorum.

Endüstri toplumu derken, günümüzdeki toplumun üretim biçimini, çağdaş demokrasi derken de bu toplumun yönetim biçimini anlamaktayız kuşkusuz.

Demokrasi, halkın kendi kendisini yönetmesi anlamını içerir. Bir yönetim biçimi olmakla birlikte günümüzde asıl anlamını bir yaşam biçimi oluşuyla kazanır.

Demokratik, laik, sosyal, hukuk devleti, bir yönetimden çok bir yaşam biçimini öne almaktadır.

Bu yönetim ve yaşam biçimi insan hakları, özgürlük, eşitlik, çok seslilik, laiklik, hoşgörü, yönetime katılma gibi demokrasinin erdemleri ile anlam kazanmaktadır.

Haklar ve özgürlükler bütünü diyebileceğimiz demokrasilerde, din ve vicdan özgürlüğü, düşünce ve fikir özgürlüğü, ekonomi ve girişim özgürlüğü şeklinde özetleyebileceğimiz ana prensipler, çağdaş demokrasilerin vazgeçilmez, olmazsa olmaz temel ilkeleridir.

Bütün ülkelerde çağdaş eğitimlerin genel amacı toplumun alt yapısı olan üretim, üst yapısı olan yönetim biçimlerine uyum sağlayabilecek bireyleri yetiştirmektir.

Çağdaş eğitim bir anlamda, demokratik toplumu yaratma, yaşatma, geliştirmenin adıdır.

Görüldüğü gibi demokratik toplumların eğitim anlayışının başında, bireylerin düşünce ve fikirlerini, beklentilerini, inançlarını, girişimlerini, yeteneklerini, becerilerini özgürce ifade edebilecekleri uygar bir ortamın yaratılması temel ilke olarak yer almaktadır.

Sevgi, saygı, hoşgörüye dayanmayan, emir-komutaya dayalı otoriter bir anlayışı tümüyle reddeder.

Diğer yandan beden eğitimi ve spor kavramı oyun-spor-cimnastik alt başlıklarıyla görev ve işlevlerini bu alanlarla sınırlamıştır.

Herkes için spor, sağlık için spor, özürülüler için spor, aerobik cimnastik, serbest zamanlarda yapılan sporlar, tam anlamıyla performans sporları gibi toplumun çeşitli kesimlerince ilgi gören ve uygulanan spor alanlarını kapsamı dışında bırakmıştır.

Görüş olarakta genel eğitimin bir parçası, tamamlayıcısı bedensel etkinliklerin kendi başına bir değeri olmayıp genel eğitim için bir araçsal değeri olduğunu, bu nedenle hareket eğitimin önemli olmadığını, asıl eğitimin önemli olduğunu kabul etmektedir.

Okullarda spor eğitimi kavramı ise eğitimin tamamlayıcısı, bir parçası olması yanında kendisi de bir eğitim alanı haline gelmiştir. Bir yandan eğitim için öğrenmeyi, bir yandan da spor için öğrenmeyi amaçlamaktadır.

Ayrıca okullarda spor eğitimi kavramı beden eğitimi kavramını da içine alarak oyun eğitimi, performans eğitimi, hareket eğitimi, sağlık eğitimi, serbest zaman eğitimi görev ve işlevlerine kapsar.

Bu nedenle okullarda spor eğitimi öğrencilerin hareket eğitimini önemseydiği için, programlar öğrencilerin yeteneklerine, ilgilerine ve beklentilerine göre çok seçenekli olmak zorundadır. Bundan böyle tek tip, orta yol, standart programlar bu anlayışa cevap verememektedir.

Söyle ki;

Lise 1. sınıfta konu kasa ise o sınıftaki tüm öğrenciler şişman, zayıf, uzun boylusu, kısa boylusu, yeteneklisi, yeteneksizi bu kasadan geçme becerisini gösterme durumuyla karşı karşıyadır.

Konu basketbolsa, güreşse, uzun atlamaysa, halk oyunlarysa her biri ayrı yetenek isteyen bu branşların sınıfta bütün öğrenciler tarafından standart bir şekilde başarıyla uygulanması istenmektedir.

Burada vurgulanmak istediğim nokta sporun bir yetenek işi olması ve her branşın alanın da ayrı ayrı yetenek, beceri isteyen alanlar olmasıdır.

Sınıftaki öğrencilerin de her branşta ve alanda yetenekli olduğunu kabul ederek tek tip, standan programa uymak zorunda bırakılmaları da demokratik eğitim anlayışıyla bağdaşmamaktadır.

Basketbolda, futbolda, güreşte yetenekli olup performans sporu yapmak isteyen öğrencilerle yetenekleri ve ilgileri olmayan bu branşlardan hoşlanmayan, serbest zaman sporlarını seçmek isteyen iki farklı öğrenci grubunun isteklerine cevap verecek çok seçenekli spor eğitimi programları hazırlamak her iki grup öğrenciye daha verimli daha demokratik olacağı kanısındaım.

SONUÇ VE ÖNERİLER

1- Okullarda spor eğitimi derslerinde otoriter, hiyerarşik, talimé dayalı emir-komuta anlayışı demokrasi ve çağdaş eğitim anlayışının dışında ve karşısındadır. Eğitimprogramlarından kesinlikle çıkarılmalıdır.

2- Okullarda spor eğitiminin görev ve işlevlerini;

- Sağlık Eğitimi,
- Performans Eğitimi,
- Hareket Eğitimi,
- Oyun Eğitimi,
- Serbest Zamanlar Eğitimi olarak klâsik beden eğitimi derslerinden içerik ve kapsam olarak değişik boyutta oluşunu algılamak gerekir.

3- Okullarda spor eğitimi programları öğrencilerin yeteneklerine, becerilerine, beklentilerine göre çok seçenekli hazırlanmalıdır

4- Toplumun çeşitli kesimlerince ilgi gören ve uygulanan spor alanlarını amaçlarına göre,

- Uluslararası kurallara göre yapılan yarışma ve performans dönük spor türleri.
- Serbest zamanların değerlendirilmesi amacıyla yapılan spor türleri
- Fitness olarak ifadelendirilen sağlık amaçlı spor türleri şeklinde çok seçenekli spor programlarının ana bölümleri olarak düşünmeliyiz.